

Tineke Krol
&
Corrie van der Vaart

volwassenen onderwijs

LATEN WE HET VOOR HET GEMAK
MAAR OPEN NOEMEN

Als een van haar nieuwe activiteiten richt de VON zich op het volwassenenonderwijs. Een onderdeel van het volwassenenonderwijs is de Open School. Tineke Krol en Corrie van der Vaart behandelen in hun eerste artikel over de Open School de organisatorische en onderwijskundige kanten rond de Open School in wording. In een tweede artikel zullen zij specifiek ingaan op het moedertaalonderwijs.

In september vorig jaar ging in Nederland de Open School van start. Voor de officiële start hadden radio, televisie en pers er al uitgebreid aandacht aan besteed. Zo op het eerste gezicht leek het nogal zonnig: mensen komen geheel vrijwillig bij elkaar, vormen leergroepen, bepalen wat ze willen leren en diploma's zijn niet vereist. Wanneer het doel van het leren ter sprake komt, vallen er termen als mondigheid en weerbaarheid. Onderwijs en vorming zullen geïntegreerd worden. Leren wordt gekarakteriseerd als ervaringsleren.

Het ziet ernaar uit dat de centrale overheid aansluiting zoekt bij wat in ontwikkeling is vanuit emancipatiebewegingen van onder andere vrouwengroepen en werkende-jongerengroepen.

Kortom redenen te over om achtergronden en ontwikkelingen van de Open School nauwkeuriger te bekijken.

Wat is de Open School?

Wat de Open School eigenlijk is, valt niet één twee drie te vertellen. De

Open School is er namelijk nog niet, maar is bezig te ontstaan.

Er is wel een Commissie Open School (C.O.S.) die, na een lange voorgeschiedenis, in 1974 met haar werk begon. Ze kreeg de taak de ministers van Onderwijs en CRM te adviseren over een op poten te zetten multimediaal educatief systeem, dat aan jongeren en volwassenen uit alle lagen van de bevolking faciliteiten biedt tot studie, vorming en ontwikkeling na de basisschool. Een veel te lezen motto luidt: Niemand is ooit uitgeleerd, ook al heet hij afgestudeerd.

Het is de bedoeling dat de definitieve fase van de Open School omstreeks 1984 ingaat. Daarvoor is er een experimenteerfase van bijna twee jaar, waarin het leerplan ontwikkeld wordt en een interimfase, waarin er een organisatiestructuur ontwikkeld moet worden. Hiertoe zal de Stichting Ontwikkeling Open School (STOOS) opgericht worden. In de interimfase krijgt het leerplan vaste vorm, waarbij het leerplanteam van de Open School zal samenwerken met de Stichting voor Leerplanontwikkeling (SLO) en zo mogelijk met het Studiecentrum NCVO (Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling).

Na 1984 zijn de taken van de Open School:

- '1. Ze coördineert en is anderszins behulpzaam bij het ontwikkelen van mogelijkheden van multimediale volwasseneneducatie.
 2. Op verzoek verleent ze bijstand op dit gebied, voorzover het tenminste niet de curriculumontwikkeling betreft. (Die wordt dan overgenomen door de sectie "Open School" van de SLO.)
 3. Ze ontwikkelt modellen met betrekking tot de keuze van media of doet deze ontwikkelen.
 4. Tenslotte kan ze de bewindslieden van Onderwijs en Wetenschappen, CRM en Sociale Zaken en andere departementen voorstellen doen over deze en andere aspecten van multimediale volwasseneneducatie.'
- (Derde Advies, pag. 49.)

Voor wie is de Open School bedoeld?

De Open School bevindt zich nu in de experimenteerfase. In september 1977 (een jaar later dan de bedoeling was) zijn in veertien plaatsen in het land de zogenaamde Proefprojecten Open School van start gegaan. Aan deze proef mochten behalve een groot aantal deskundigen ruim vijftienhonderd volwassenen meedoen. De deelnemers hebben in tegenstelling tot begeleiders en deskundigen weinig scholing gehad: basisschool, al of niet gevolgd door een paar jaar lbo of mavo. Ze worden 'kansarmen' genoemd.

De volwassenen die aan het experiment meedoen zijn gekozen, omdat ze binnen de grote groep van de bevolking vallen die door de bestaande voorzieningen niet bereikt wordt. Dat komt, omdat die groep niet gemotiveerd is en ook adequate mogelijkheden mist om van de voorzie-

ningen gebruik te maken, aldus het Eerste Advies. 'Toch is dat wel gewenst want kansarme groepen mensen die door allerlei omstandigheden in het begin van hun leven betrekkelijk weinig onderwijs en vorming gehad hebben, kunnen nu qua basiskennis en -vaardigheden niet zo goed als lid van de samenleving functioneren als wenselijk zou zijn.' (Eerste Advies, pag. 11.)

In de experimenteerfase is er gekozen voor de volgende groepen:

- a. *werkende volwassenen* (mannen en vrouwen), die zowel in hun gezin (opgroeïende kinderen) als in hun werk de gevolgen van een onvoldoende of verouderde opleiding ondervinden en die hierdoor belemmerd worden in de gewenste of vereiste maatschappelijke mobiliteit. Waar de proefprojecten zullen komen is afhankelijk van de vraag of er in dat gebied onder de beroepsbevolking verhoudingsgewijs veel mensen op korte of middellange termijn van baan of beroep moeten veranderen. Deze mensen dienen de mogelijkheid te krijgen tot basisverbreding en maatschappelijke oriëntatie, opdat ze zich flexibeler tegenover de gewijzigde en zich wijzigende omstandigheden kunnen opstellen;
(Tweede Advies)
- b. *(werkende) jong-volwassenen* (mannen en vrouwen) met alleen lager onderwijs (plus eventueel enkele jaren voortgezet onderwijs), die in leef- en werksituatie ervaren dat ze over onvoldoende maatschappelijke kwalificaties en inspraakmogelijkheden beschikken;
- c. *(gehuwde) vrouwen*, die in hun behoefte aan betere integratie in het maatschappelijke leven en — hernieuwde — deelname aan het arbeidsproces gehinderd worden door onvoldoende opleiding (vaak alleen lagere school en huishoudschool), of verouderde opleiding (met heel andere opvattingen over de rol van de vrouw en over gezinspatronen dan nu ontstaan zijn). (Eerste Advies, pag. 11.)

De Open School probeert groepen te bereiken die zich maatschappelijk in een achterstandsituatie bevinden. Groepen die 'arm aan kansen' zijn vanwege hun geringe scholing in algemeen vormend onderwijs. Zij doet dit als educatieve institutie in oprichting zonder zich in de sociaal-economische context te plaatsen. De relaties van het Open School experiment tot andere maatschappelijke ontwikkelingen blijven onduidelijk. Ter verduidelijking: vanuit de vrouwenemancipatiebeweging is langdurig aangedrongen op het vergroten van scholingskansen voor vrouwen, maar in nauwe samenhang daarmee ook op een rechtvaardiger arbeidsmarktbeleid. Als alleen scholingsmogelijkheden worden verruimd (en bovendien de inhoud van het scholingsaanbod vantevoren tot op grote hoogte wordt vastgesteld) zonder dat onderzoek gedaan is met betrokkenen naar specifieke regionale problemen, als bovendien van de eindverklaring die Open School deelnemers kunnen behalen wordt gezegd dat de waarde ervan van situatie tot situatie verschillend kan worden beoor-

deeld, dan valt te vrezen dat de deelnemers er niet veel kansrijker van worden.

Vanwaar de aandacht voor deze groepen?

Aangezien het ideaal waarnaar de C.O.S. streeft — een educatief systeem waarin iedereen zijn leven lang kan leren — niet van de ene dag op de andere bereikt kan worden, is er allereerst gekozen voor de drie eerder genoemde groepen.

De woorden 'veranderde en veranderende wereld' kom je ook herhaaldelijk tegen in rapporten van internationale organen als de UNESCO, de Raad van Europa en — sinds de jaren zestig — vooral ook van economische toporganisaties als de OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). Dit gegeven dwingt, blijkens de rapporten, tot de grondige herziening van een niet effectief, niet optimaal, niet rationeel en ongelooflijk kostbaar onderwijssysteem. 'Life long learning', oftewel levenslang leren en wederkerend onderwijs zal de oplossing moeten brengen. Daarvoor is bewuste, doelmatige planning vereist: curriculumontwikkeling, innovatiestrategieën, her- en bijscholing.

Weinig wordt gesproken over welke factoren veranderingen bewerkstelligen en wie invloed op de keuzen ervan heeft.

In het tijdschrift *The OECD-Observer* van november/december 1976 worden de nieuwste richtlijnen voor het onderwijsbeleid aangegeven: Onderwijs zal een rol spelen bij het probleem van de 'structurele werkloosheid', de vrije tijdsbesteding, het streven naar een verbeterde 'levenskwaliteit' en nieuwe opvattingen over 'levenspatronen' als gevolg van sociale en economische veranderingen.

Hoe men de mensen om wie het gaat denkt te betrekken bij beslissingen over hun 'onderwijs', hun 'werk', hun 'levenskwaliteit' vermelden de richtlijnen niet. Weinig wordt gesproken over welke factoren veranderingen bewerkstelligen en wie invloed op de keuze ervan heeft.

Een voorzichtige waarschuwing om 'de veranderende wereld' niet als een automatisme op te vatten, komt eind zestiger jaren van de oud-minister van CRM, Klompé. Tijdens een conferentie met vertegenwoordigers uit het vormingswerk (Beekbergen 1969) zegt zij, dat het er bij vorming om gaat te bevorderen dat mensen inzicht krijgen in veranderingen in de samenleving, zich er kritisch tegenover instellen en in staat zijn die veranderingen mede richting te geven.

In een rapport dat werd opgesteld in het kader van 'Educating man for the 21st century' van Plan Europe 2000¹ wordt aangegeven dat er verschillende onderzoeksmodellen zijn met betrekking tot het te voeren beleid. Onderzoek dat de sociale orde en haar ontwikkeling ziet als een zelf regulerend systeem wordt afgewezen. Gekozen wordt voor het type

onderzoek dat zich richt op problemen van sociale macht, ofwel onderzoekt hoe mensen controle kunnen krijgen over 'man-made institutions and social development in the future' (pag. 11).

De notie: onderwijs als sociale actie leeft ook al jaren in kringen die zich bezighouden met de bestrijding van het analfabetisme in de wereld. Tijdens het International Symposium for Illiteracy, dat in 1975 te Persepolis (Iran) werd gehouden, werd deze opvatting uitgewerkt voor alfabetisatiecursussen.

In de slotresolutie, die door de deelnemers (voornamelijk afkomstig uit Latijns Amerika, Afrika en Azië) unaniem onderschreven werd, valt onder meer te lezen, dat onderwijs een politieke daad is en dus niet neutraal. Alfabetisatie is, volgens de deelnemers, alleen effectief als deze uitgaat van de behoeften en belangen van de analfabeten. Dit kan alleen als de leerlingen en de leraar beiden subject zijn in het alfabetisatieproces. De leraren moeten geen apart, gespecialiseerd en geprofessionaliseerd lichaam vormen, maar zoveel mogelijk voortkomen uit de bevolking die aan de alfabetisatiecursus meedoet. Ze moeten in ieder geval tot dezelfde (of een verwante) sociale groep behoren. Dit om de dialoog gemakkelijker te maken. Daarom moet er ook zoveel mogelijk aangesloten worden bij bestaande initiatieven. Beleidsbeslissingen (al of niet ge-(de)centraliseerd), van boven- en buitenaf genomen, moeten vermeden worden.²

Hoe werkt de Open School?

De Open School wil zich in eerste instantie richten op de 'kansarmen'. Omdat zij 'kansarmen' definieert in termen van scholing, valt er een hele grote groep mensen buiten, bijvoorbeeld mensen met minder dan vijf jaar lagere school, analfabeten, gastarbeiders, mensen die een beroeps cursus willen doen, enzovoort. Trouwens, de groep 'kansarmen' waarvoor gekozen is, is ook ontzettend groot. Maar aan de proefprojecten kunnen slechts vijftienhonderd kansarmen meedoen, omdat anders het onderzoeksexperiment te ingewikkeld zou worden. Dit betekent dat er een vorm van *selectie* toegepast *moet* worden.

Hoe zijn de deelnemers geworven?

Na een algemene werving via radio en tv heeft de Open School geprobeerd mensen te bereiken via de plaatselijke teams. Via regionale omroep, lokale nieuws- en advertentiebladen, folders en oriëntatiebijeenkomsten en met de medewerking van 'toeleiders' (kaderleden van vakbonden en vrouwenorganisaties, onderwijzers, buurtwerkers, dominees, pastoors, enzovoort) probeert zo'n plaatselijk team vooral ook de zogenoemde latent gemotiveerden te bereiken.

Dan volgt een instap-gesprek tussen begeleider/ster en aspirant deelne-

mer/ster. Dit is een vrij open gesprek waarin vooral de leerwensen en de achtergronden ervan en de mogelijkheden van de Open School om die wensen te honoreren, worden besproken.

Tenslotte volgt een intake-gesprek. Dit gesprek heeft een aantal functies. Vanzelfsprekend worden die mensen geselecteerd die vallen binnen één van de drie doelgroepen. Bovendien moeten ze minimaal vijf jaar basisonderwijs (maximaal twee jaar vervolgonderwijs) hebben, instemmen met het algemene doel: basisverbreding en maatschappelijke oriëntering (dus geen beroepsscholing) en gedurende de hele proefperiode kunnen meedoen.

Een andere functie van het intake-gesprek is gegevens over de deelnemers te verzamelen ten behoeve van het team van begeleiders, maar vooral ten behoeve van het onderzoek dat in verband met het later te voeren beleid een zo nauwkeurig mogelijke schets van de beginsituatie van deelnemers moet leveren. Het Hoogveld Instituut te Nijmegen heeft de opdracht gekregen een vragenlijst op te stellen die in het gesprek gebruikt moet worden.

De lijst is nogal lang uitgevallen (veertien pagina's). Weinig blijft onbesproken met betrekking tot gezin, buurt, werk, enzovoort. Er worden vragen gesteld als: wie besliste erover welk baantje je nam, wat vind je van je werk, ben je lid van de vakbond, wat vond je van school, welke methode van leren vond je prettig en welke niet, wat verwacht je van de rest van je leven met betrekking tot vrije tijdsbesteding en werk, etc. Het heeft veel weg van een sociaal-psychologisch vooronderzoek, gebruikelijk bij sollicitaties.

Zodra het werk gestart is, worden nog een aantal tests afgenomen, onder andere persoonlijkheidstests. We sommen ze hier even op:

- * De OTIS-test, in de twintiger jaren ontwikkeld voor het meten van de verbale intelligentie van recruten in het Amerikaanse leger.
- * De Nederlandse Persoonlijkheids Vragenlijst (NPV): meet zeven persoonlijkheidskenmerken, waaronder de mate van zelfgenoegzaamheid en zelfwaardering. Ter illustratie een paar vragen:

Ik ben tevreden met het werk dat ik doe	juist? / onjuist?
Ik vind het leven vaak zinloos	juist? / onjuist?
Ik vind het zinloos me in te spannen	
de maatschappij te verbeteren	juist? / onjuist?
Ik vind dat de mensen	
zich te veel met mij bemoeien	juist? / onjuist?
- * De Habituele Aktie Bereidheidsvragenlijst (HAB): meet een algemene onderliggende factor voor 'motivatie'. De proefpersoon moet door omcirkeling aangeven of hij uitspraken als: ik heb 's avonds vaak het voldane gevoel hard gewerkt te hebben; ik zie nooit tegen een taak op; ik houd niet zo van direct aanpakken, voor zichzelf juist dan wel onjuist acht.

Verder is er een algemene begintoets, ontwikkeld door het CITO, die algemene schoolse vaardigheden moet meten en een plaatsingstoets, ontwikkeld door de VISO (Vereniging van Instellingen voor Schriftelijk Onderwijs), die nauwkeuriger moet aangeven op welk niveau per vak gestart kan worden.

Hoe ziet het leerplan eruit?

Twee jaar voordat de proefprojecten startten lag het leerplan, oftewel het Onderwijs- en Vormingsplan zoals het in Open School termen heet, al klaar. De belangrijkste punten staan in de Voortgangsberichten I, II en III van het curriculumontwikkelingsteam. Een populaire versie van het plan is te lezen in *De Open School van A tot Z*. Het is een gefinancierd interview dat de eerst verantwoordelijke voor het curriculum, Theo Oudkerk Pool (TOP), afneemt aan Jan Ijk (Jij). Zoals te verwachten viel, is Jij zeer enthousiast.

De Open School stelt dat de deelnemers zich zelf moeten ontwikkelen naar eigen voorkeur binnen de gegeven mogelijkheden. Wat geleerd wordt is dus geheel open? 'Nee', zegt de secretaris van de Open School in het *Welzijnsweekblad* van 4 maart 1977, 'de deelnemers verkeren immers niet in de positie om op alle momenten totaal onafhankelijk en zelfstandig hun leerweg te bepalen. Dan zouden ze al gauw in de mist kunnen raken. Het curriculum geeft dan ook keuzemomenten aan en keuzes die onder bepaalde omstandigheden het best genomen kunnen worden. Het curriculum zou dus het best indicierend genoemd kunnen worden, maar voor het gemak houdt de commissie toch maar de naam open curriculum aan.'

Maar hoe werkt het dan?

In het najaar van 1975 staat vast dat de deelnemers twee soorten cursussen krijgen aangeboden: 1. cursussen, gerelateerd aan een thema (thematische optie) en 2. cursussen, gericht op het behalen van een certificaat (leerdoelgerichte optie). Uit een in de zomer van 1976 gehouden behoeftepeiling komt naar voren dat er ook een vraag leeft naar praktische cursussen die direct aansluiten bij activiteiten in werk of vrije tijd. Daarom wordt er een derde soort cursussen aan het aanbod toegevoegd, de bezigheidsbepaalde optie.

De Open School legt de nadruk op het thematisch werken met behulp van de multimediale methode (dat wil zeggen dat er gewerkt wordt met radio en tv, én met groepswork, én met individuele cursussen). In het kort gaat dat als volgt. Na de introductie van een thema (meestal via een tv-programma) wordt er — gedurende een periode of module van acht weken — volgens de zogenoemde SPIL-planning gewerkt. SPIL is een letterwoord dat staat voor: Structureren van Problemen (door deelnemers/sters) met mogelijkheid tot Identifieren (benoemen) wat Leerbehoeften zijn. Deze *leerstrategie* vormt het hart van de zaak.

Het curriculumteam heeft van tevoren ook al bedacht wat leerbehoeften zouden kunnen zijn en op grond daarvan de algemene thema's vastgesteld. Voor het eerste jaar zijn het de thema's wonen, werken, scholing en gezondheid geworden. Samen met de mediadeskundigen in de staf maakt het Consortium Instructieve Omroep tv- en radioprogramma's rond deze thema's. Voor het individuele werken zijn er mini-cursusjes — in Open School taal heten dat onderwijsleereenheden, oftewel OLE's — op papier gezet.

De thematische Olé's zijn gemaakt door een dertigtal per advertentie geworven cursusschrijvers (na een korte training en met behulp van een zogenoemde categoriseringskaart, waarop 'zo volledig mogelijk alle aspecten staan die het dagelijks leven structureren' (Voortgangsbericht I, pag. 11). Voor de vervaardiging van de certificaatgerichte Olé's heeft de Open School een contract gesloten met de VISO. Olé's voor de bezigheidsbepaalde cursussen moeten voor het grootste deel nog ontwikkeld worden.

De *onderwijsstrategie* (multimediaal, gericht op individualisering en differentiatie) lag dus al lang vast voordat plaatselijke teams, laat staan deelnemers bekend waren.

Ook als gevolg van de te volgen *leerstrategie* (SPIL) is echt thematisch werken binnen de Open School bijna niet mogelijk. Daarvoor zou er aan het SPIL-model nog een verkennende fase vooraf moeten gaan. In die fase zou de leergroep zelf moeten uitvinden welk thema werkelijk speelt en wat het belang en de consequenties zijn van het thematisch onderzoek, tot welk handelen het kan leiden.

Het Olé-systeem

Wat is nu eigenlijk een Olé?

In het leermateriaal van de Open School vonden we ook een handleiding, bestemd voor cursisten die zelf een Olé willen samenstellen. Vanzelfsprekend is deze handleiding ook in de vorm van een Olé gepresenteerd, en wel onder de titel 'Olé, Olé, laat je er door pakken!'

De handleiding voor het maken van Olé's begint met een sprookje. In de loop van het verhaal (het begint met de Neanderthalers) komt steeds hetzelfde thema terug. Een kind vraagt aan de vader hoe je een probleem, dat voorouders wisten op te lossen (bijvoorbeeld tijgers vangen), kunt aanpakken. De vader zegt dan dat de ouders de jongeren altijd aanwijzingen gaven om het probleem op te lossen. Dat noemden ze onderwijs.

Waarom gebeurt dat dan nu niet? Omdat de opvoedingsprincipes van zoek-het-zelf-maar-uit het in de weg staan. Dat zoek-het-zelf-maar-uit principe zie je in de geschiedenis steeds weer opduiken. Eigenlijk werd het maar een chaos.

Het sprookje eindigt hoopvol. 'Maar héél recent, dat betekent: men weet eigenlijk niet eens dat het al gebeurd is, hebben onderwijsverbeteraars bedacht dat je het zelf kunt uitzoeken met behulp van Olé's. En wat Olé's zijn daar moet je over piekeren! En aan je zoon vertellen, en vooral aan je dochter. Want dat *moet* vanwege de emancipatie. En wat emancipatie is? Zoek dat zelf maar uit, daar is wel een Olé over.'

Maar wat is nu een Olé? 'Olé's zijn (schriftelijke) kleine zelfstandige stukjes onderwijs. De eenheden hebben een bepaalde opbouw, waarbij de aanwezigheid van een docent zoveel mogelijk wordt beperkt. Ja zelfs overbodig is. De cursist komt tot zelfstudie en zelfwerkzaamheid, bepaalt zijn eigen weg, zijn eigen tempo. De cursist maakt zijn eigen studieprogramma door het uitkiezen van Olé's die hij denkt nodig te hebben.'

Er bestaan twee soorten in: het Olé-leerpakket, waarbij de leerdoelen vooraf zijn vastgelegd en de Olé-leergids, een meer open lespakket, waarbij pas achteraf duidelijk wordt welke doelen de cursist heeft nagestreefd en bereikt.

Waar komt het Olé-systeem vandaan?

'Héél recent, men weet eigenlijk niet dat het gebeurd is', zo eindigde het sprookje waarin het geheim van de Olé verklapt werd.

Evenwel, in Amerika werd tien jaar geleden het Olé-systeem al ingevoerd, in het kader van de gewenste individualisering van het onderwijs. Het ging hier om het PLAN-project (Program for Learning in Accordance with Needs).

Het PLAN werd inhoudelijk ontwikkeld door het A.I.R. (American Institute for Research in the Behavioral Sciences), een onderzoeksinstituut voor psychologie, opvoeding en onderwijs. Grote industrieën zorgden gewoonlijk voor de financiering van A.I.R. Ten behoeve van dit project werd in 1967 de Westinghouse Learning Cooperation opgericht, een commercieel innovatie- en disseminatie-instituut. Deze WLC is weer een stichting van de Westinghouse Electric Company, die tot 1971 zo'n vijftien miljoen dollar in PLAN investeerde. Het geheel staat onder leiding van de voormalige directeur van A.I.R., dr John Flanagan. PLAN komt voort uit een eerder A.I.R.-project: TALENT. TALENT startte in 1957 en is een van de grootste evaluatie-onderzoeken naar de resultaten van het Amerikaanse onderwijs. Er bleek nogal wat mis te zijn met dat onderwijs. Vandaar het PLAN-project. 'PLAN wil op een eigentijdse wijze een oplossing bieden voor de geconstateerde tekortkomingen: de gebruikswaarden van de leerinhouden — gezien in het licht van maatschappelijke eisen 'van morgen en overmorgen' — en de flexibele functioneringswijze van leerlingen (in een snel veranderende technologische samenleving). Project PLAN richt zich dan ook op de ontwikkeling van een onderwijsleersysteem, waardoor leerlingen beter

voorbereid kunnen worden op een toekomstige functie in de samenleving en waardoor tevens tegemoet gekomen kan worden aan een aantal tekorten van het traditionele onderwijs op pedagogisch, didactisch en ontwikkelingspsychologisch vlak.³

In het PLAN-systeem kiest de leerkracht de leerinhoud en de leerling de leerdoelen, met die beperking dat er uit drieduizend leerdoelen gespreid over een aantal vakgebieden en niveaus, gekozen kan worden. Per leerdoel is een Teaching Learning Unit (Olé) ontworpen. Zo'n unit biedt de kans een groot aantal leerervaringen op te doen. Niet alleen door *wat* de leerling leert, maar vooral ook *hoe* hij leert op basis van verschillende leeractiviteiten.

Gezien het feit dat PLAN bestaande leerstof benut en de ruimte open laat om vanuit de 'schoolcultuur' nieuwe Olé's te produceren (mits ze passen in dit type geprogrammeerde instructie) leek het PLAN-systeem prima geschikt voor overname. Een probleem daarbij zou kunnen zijn dat het leerplanontwikkelingsaspect en het *commerciële* aspect (productie etc.) door elkaar gaan lopen (zoals bij de Westinghouse Learning Cooperation). Deze twee aspecten moeten daarom 'functioneel met elkaar verbonden worden'.⁴ Met betrekking hiertoe meldt de C.O.S. in het Derde Advies dat de leerplanontwikkeling kan worden ondergebracht bij een vrij zelfstandige sectie van de SLO, terwijl de productie verzorgd kan worden door de afzonderlijke componenten van volwasseneducatie (Teleac, Radio Volksuniversiteit, Nederlandse Onderwijs Televisie, VISO, Groep Educatieve Uitgevers). Op dit moment wordt deze constructie toegepast in de proefprojecten. Functionele verbanden en commerciële belangen lijken echter al aardig door elkaar heen te lopen.

In stukken van de Raad van Europa komen we het Olé-systeem ook nogal eens tegen.

Men spreekt daarin van het *unit-credits*systeem, dat vooral wordt toegepast in het vreemde-talenonderwijs. In dit systeem wordt de lesstof opgedeeld in kleine, afzonderlijk te bestuderen eenheden (units). Als een leerling een unit met succes heeft afgerond, krijgt hij of zij een credit, dat is een certificaat waarop staat dat de unit met succes is afgesloten. Het systeem is flexibel in zoverre dat een leerling binnen zekere grenzen zelf zijn studieprofiel kan bepalen door bepaalde combinaties van units te kiezen.

Het principe zien we vrijwel ongewijzigd in de Open School. De cursisten kunnen na voldoende prestaties een zogenoemde 'module-verklaring' (credit) krijgen. Deze verklaringen worden door de cursisten bewaard en kunnen aan het einde van de proefprojecten ingeruild worden voor een eindverklaring.

Wat deze eindverklaring maatschappelijk precies betekent, is onduidelijk. In de Richtlijnen voor de inhoudsbepaling van het geïntegreerde

Onderwijs- en Vormingsplan staat hierover: 'De eindverklaring is geen diploma. Ze geeft een eindbeeld van de bereikte bekwaamheid in zo duidelijk mogelijke bewoordingen. De eindverklaring is voor de deelnemer/deelneemster een persoonlijk document, en kan van persoon tot persoon anders zijn opgesteld. De waarde ervan kan van situatie tot situatie op verschillende manieren worden beoordeeld.' (Richtlijnen, pag. 15.)

In de proefprojecten wordt nu al een aantal maanden gewerkt met het Onderwijs- en Vormingsplan.

We hopen in een volgend artikel een schets te geven van de praktijk van het werk, waarbij we met name ingaan op de opzet en inhoud van de taalvaardigheidsonderdelen binnen het Open School leerplan en de kritiek die er door degenen die er mee moeten werken op geleverd is.

Amsterdam, februari 1978

Noten

- 1 Bertrand Schwartz *Europe 2000; Project I, Educating Man for the 21st Century* Vol. 8, Permanent Education, Den Haag 1974
- 2 Léon Bataille (ed.) *A turning point for literacy* Oxford 1976
- 3 Co Leuven 'Een nieuw onderwijsleersysteem voor leerlingen van circa 3 tot 18 jaar' in: *Onderwijs en opvoeding* nr 7, maart 1976
- 4 T.W. de Wilde *Perspectieven van PLAN. Verslag van een studiereis APS, Amsterdam, januari 1974*